

Elmeséletlen történetek

VISSZHANG - LI. évfolyam 39. szám, 2007. szeptember 28.

Földes Anna nem ért egyet a Sós kávé előszavában tett "sommás" megállapításommal, miszerint nagyjából hiányzik a zsidó nő a magyar irodalomból, és ellenérvként kapásból fel is sorol jó pár író- és memoáíró nőt, akinek a könyve a holokauszt után jelent meg. (*Elmesélt női történetek*, ÉS, 2007/37.)

Apám hajdani vicce jut eszembe, amikor is Brezsnyev azzal dicsekszik amerikai elnök partnerének, hogy a Szovjetunióban mennyivel jobb és demokratikusabb az élet: náluk például még tíz zsidó is játszhat a Leningrádi Filharmonikusoknál. A poén: "Mi, amerikaiak, nem számoljuk..."

Vagyis, persze, hogy jelent már meg könyv Magyarországon női szerző tollából - de amíg felsorolásokkal kell igazolnunk a tényt, talán létezik még némi egyenlőtlenség a két nem publikációs listájában.

Semmi sem áll távolabb tőlem, mint hogy ezért az írástudó magyar (zsidó) nőket hibáztassam - éppen ellenkezőleg! Egy korábbi írásomban (Tűnődések a magyar zsidó irodalom női feléről, in: A zsidó nő, Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár, 2002) felsoroltam magam is néhány női naplót, memoárt és regényt, melyek közvetlenül a háború után láttak napvilágot: Gács Teri, Fedor Ágnes és Zsolt Ágnes írásairól éppen Ember Máriától szereztem tudomást. De ezek a könyvek, éppen úgy, mint Bruck Edith magyarul 1964-ben kiadott, olaszul írt és azóta sok nyelvre lefordított Ki téged úgy szeret című memoárja vagy Gergely Ágnes regényei a 70-es évekből, mára úgyszólván fellelhetetlenek. A Piros bicikli című darab a Spinozában néhány hónapja reflektorfénybe helyezte két kamaszlány, Ecséri Lilla és Heyman Éva naplóját (utóbbi az előbb emlegetett Zsolt Ágnes lánya); az eredeti szövegek azonban továbbra sem hozzáférhetőek: angolul az Évát játszó színésznő, magyarul pedig a washingtoni holokauszt-múzeum könyvtárosa kedvességének köszönhetem, hogy elolvashattam.

Vagyis nem hatnak a mai, fiatalabb olvasógenerációk gondolkodására, ízlésére.

Ha a "mainstream" kultúrpolitika, irodalmi közélet, kiadó nem érzi szükségét, hogy ezek a munkák jelen legyenek, akkor ezért talán nem az írástudó nőket terheli a felelősség!

Nyugat-európai vagy amerikai könyvesboltokban nézelődve nem kell a szerzőket megszámolnunk ahhoz, hogy szembetűnjön, rengeteg nőíró van a piacon. A nők jelentős előretörésében nyilvánvaló szerepe van az olvasók igényeinek, de azoknak az intézményeknek is, amelyek a magától értetődő egyenlőség megteremtéséig, kiemelten támogatják az arra érdemes női irodalmat.

A Sós kávé angol verziójának megjelenését például a bostoni Brandeis University zsidó női irodalom programja tette lehetővé. Egy remek izraeli novelláskötetet olvastam nemrég angolul: ez a könyv a The Feminist Press at City University of New York kiadásában látott napvilágot. Nálunk ilyen jellegű intézmények nincsenek, de derűlátásra ad okot, hogy több magyar kiadó évek óta, következetesen jelentet meg hiánypótló könyveket a gender, a feminizmus és a zsidó női irodalom témáiban.

Végül csatlakozom Földes Anna - és a Sós kávéról korábban recenziót közlő Gervai András - óhajához: én is igen fontosnak tartanám, hogy ezek a zsidó sorsról és a holokausztról szóló női tanúságtételek - férfiak írta párjaikkal együtt - minél előbb bekerülhessenek az iskolai és egyetemi tananyagba.